

2019. GADA 19. NOVEMBRIS

Lai būtu pašiem sava nesamaitātas zemes stūrītis

Atstāt neapartu plāvu un cērtamo vecumu jau sagaidījušus kokus mežā – tas no ekonomiskā viedokļa šī brīža situācijā nu nekādi nav pamatojams, ir pārliecinājies **Jānis Priednieks**. Iesākumā, mantojot dzimtas īpašumu Abavas upes krastos, no tā atturējusi ne tik daudz zaļā pārliecība, cik intereses tūkums par rudu sēšanu, jo pats pēc profesijas ir programmētājs, bet sieva **Linda** – keramiķe. Taču, palēnām, pamazām, gimenē ienākot bērniem, abi arvien vairāk ir pārliecināti par savu tā laika izvēli. Tas bija un ir pareizi – atstāt plāvu, kur vasarās vērot krāsu mijas, un noēsties spradzenes tā, ka vairs iekšā nelien...

Sava eksperimentālais lauciņš

Aptuveni 35 hektārus plašais īpašums netālu no tā dēvētā Zvejnieku tilta pār Abavu reiz piederējis Jāņa vevecvectēvam. Vēsturiski tas, visticamāk, ir bijis vēl plašaks, bet, sākoties padomju gadiem, izkārtots tā (vai vienkārši pavei-

cies!), lai pietrūktu viena vienīga hektāra līdz tā dēvētā budžeta statutam, kas diezgan droši draudētu ar izsūtīšanu uz Sibīriju. Laika gaitā un mantošanas rezultātā īpašums, protams, tīcis sadalīts un, lai tas neaizietu pavisam svešās rokās, Priednieku ģimene pieņēmusi tobrīd nebūt ne tik finansiāli ērto lēmumu daļu zemes arī atpirkst. Un vismaz šobrīd ir pārliecība, ka lēmums par savu zemes stūrīti Abavas ielejas dabas parkā bijis pareizs.

Precīzi, kādas sankcijas draudētu, ja pēkšņi īpašumā esošās plāvas tomēr izdomātu uzart, Jānis šobrīd pateikt nevar. "Art man vienkārši nebija aktuāli! Bet līdz šim bijis tā, ka par vienkārši apstrādātu zemi bija iespējams saņemt 50 euro par hektāru, bet, ja tā ir bioloģiski vērtīga plāva, atkarībā no kategorijas, – no 80 līdz 300 euro par hektāru." Desmit gadu laikā un savā ziņā arī eksperimentējot – kaut ko noplaujot, kaut ko atstājot, lai sēklas izsējas, – dažas plāvas ir iespējuši uzdabūt no 1. un 2. kategorijas līdz pat 3. kategorijai. Pēc pašu iniciatīvas ik par laikam plāvas izstaigā arī kopā ar ekspertu, kas savukārt iesaka, kas un kā plāvā darāms. "Bet tāpat tajā ir daudz eksperimentālu elementu, jo tu iepriekš neva-

ri paredzēt, kas, kā un vai vispār izsēsies. Un, piemēram, orhidejas (Viens no bioloģiski vērtīgo plāvu indikatīvajām sugām. – Red.) vispār nedrīkst rakt un pārvietot. Par to paredzēts 700 euro sods! Bet, paldies dievam, mums tās tur ir,"

smejas Jānis. Tostarp plāvas tiek iznomātas – vienā daļā īpašuma sezonas laikā ganās govis, otrā – aitas, kas arī nav mazsvārīgs elements, jo pašiem regulāri applaut, neļaujot izplesties augu sugām, kas citas apēno un nomāc, iespējams,

būtu par sarežģītu. Tāpat te atvēlēta vieta arī aptuveni 40 bišu stropiem, un bites savukārt veic neatsveramo apputeksnēšanas darbu plāvā.

►2. lpp.

Viena biedrība – vairāk nekā 14 000 hektāri parka

To, ka teritorija Abavas senlejā ir īpaši bagāta un tāpēc – saudzējama, saskatīja jau pagājušā gada 20. gados. Toreiz jaunā Latvijas valsts nolēma valsts paspārnē ņemt Čužu purvu, kas unikāls ar to, ka tai te savā vaļā zied čuža. Tāpat pēc tam, kad purva tuvumā atklāja sēravotus, Kandavā nolēma uzbūvēt sanatoriju. Tomēr vēstures kolīzijas šajos plānos ieviesa savas korekcijas, un sanatoria tā arī nekad neuztapa. Toties 50. gados nodibināja Abavas ielejas dabas parku, kas kļuva par lielāko Latvijā (vairāk nekā 14 000 hektāri). Un tūkstošgades mijā to atzina par vērtību arī Eiropas mērogā (iekļāva «Nature 2000» sarakstā).

Tas savukārt sakrita ar laiku, kad ar niderlandiešu atbalstu tika nodibināta biedrība «ARDIC» jeb «Abavas ielejas attīstības centrs», kas šo gadu laikā ir turējis rūpi par to, lai – no vienas puses – dabas

vērtības taktu saglabātas, no otras – cilvēkiem pieejamākas un tātad – arī saprotamākas.

Mudina īpašniekus saimniekot

Šobrīd biedrību «Abavas ielejas attīstības centrs» vada **Iweta Piešē**. Pati gan uzsvēr, ka šajā darbā nav viena, jo organizācija apvieno arī citus līdzīgi zaļi domājošos. Tāpat ir atbalstītāji, arī brivprātīgie, kas regulāri iesaistās, kad tas ir nepieciešams.

Pati biedrībai pievienojos ap 2006. gadu, un laika gaitā ir tiesām izveidojusies tāda kā domu biedru grupa jeb kodols, kurā valda līdzīgi uzskati par to, kādai būtu jāizskatās Abavas senlejai. Un ar projektu starpniecību to arī censāmies īstenot. Būtibā darām to, ko varbūt ne vienmēr dara pašvaldība vai spēj valsts organizācijas – atklājam ainavas, veidojam tūrisma infrastruktūru, to skaitā – pastaigu takas. Tāpat bijuši potenciāli vērtīgo zāļu apsaimniekošanas projekti –

biedrības izglītošanai. Vairākus gadus ir bijuši lekciju cikli, kuru ietvaros ikviens varēja izvairotās dabas ekspertu. Savukārt tieši šobrīd biedrība īsteno projektu «Dabā mācos, daru, dalos», kas četrū novadu skolās 8. un 9. klašu jauniešus mudina apzināt problēmas vidē (to skaitā arī globālās).

Dodat tādu kā spērienu?

– Tā varbūt arī var teikt. Kur varam, tur palīdzam un lūkojam līdzi, lai ieguldītais saglabātos pēc iespējas ilgāk. Tas, protams, prasa arī resursus, tādēļ arī līdzfinansējumu mūs parasti atbalsta pašvaldība, tāpat tiek piesaistītas fondu naudas. Un šajā ziņā kā īpašu draugu var atkal pieminēt Latvijas Vides aizsardzības fondu, kas acīmredzot ir atzinis, ka tas, ko darām, ir gana labs un vērtīgs, un mūs atbalsta.

Klūst atbildīgāki

Biedrība, neskaitot ieguldījumus infrastruktūrā vai, piemēram, dabas aizsardzības plāna ieviešanu dzīvē, daudz laika veltījusi sa-

►2. lpp.

Lai būtu pašiem savs nesamaitātas zemes stūrītis

►1. lpp.

Vajadzīgs laiks

Bet, lai arī cik varbūt kādam liktos vilinoši īpašu puķu ganīšana plavā, vēl saņemot par to naudu, jāņem vērā, ka bioloģiski vērtīga plava neklūst vienā dienā, īpaši, ja vēl brīdi iepriekš zeme intensīvi apstrādāta. "Mēs to redzam pavisam uzskatāmi. Uz robežas ar mūsu plavu ir īpašums, kur vēl salīdzinoši nesen tika arts, un tā ir kā tāda dzeltena svītra. Kamēr mūsu plava vēl tikai gatavojas ziedēt, blakus īpašumā jau zied pienenes un, kas būtiski, – tikai pienenes. Tā ir kā droša pazīme, ka iepriekš tā bijusi lauksaimniecības zeme," skaidro Linda. Un šo atšķirību var novērot arī vēl pēc pieciem gadiem, līdz ar to jāsecina, ka lauku pārvērst bioloģiski vērtīgā plavā ir praktiski neiespējami vai arī tam nepieciešams krietni ilgāks laiks.

No apsaimniekošanas viedokļa raugoties, prasību plavas īpašniekiem nav nemaz tik daudz – noteiktā laika periodā tā jānopauj un noplautais arī jāsavāc. Tas nepieciešams, lai atstātais klājiens nepūtu un augsne netiku barības vielām pārbagātināta. Tālākais jau savukārt ir katra paša rokās, un, kā smejas Priednieku ģimene, viņi ir iekrituši tādā kā azartā, lūkojot, kas katrā sezonā atkal plavā izaug, ko būs izdevies iesēt. "Īpašumā viesojamies ļoti regulāri, un ir interesanti vērot, kā īsā laika periodā plava maina krāsas – te uzied zila, te – atkal dzeltena," stāsta Jānis, kurš laika gaitā iemanījies atpazīt daudz vairāk augu, nekā pats iepriekš būtu iedomājies.

Spēlet mežīņos

Tā Jānis rāksturo savu darbošanos īpašuma mežā. Par to, ko drīkst un ko nedrīkst darīt dabas parka mežā, atšķirībā no ieteikumiem plavu apsaimniekošanā, ir gana pretrunīgas informācijas, daudz

viņš piebilst. Jānis skaidro, ka viņu gadījumā ir aizliegts veidot kailcirti, bet Linda vēl iestarpina – saudzējami ir arī prāvākie kokī, piemēram, ozoli. "Būtība zāģēt malkai līdz 0,4 biezībai drīkst, bet, no mežsaimniecības viedokļa raugoties,... protams, ka švakāk ar to mežu ir," precīzē Jānis. Un, atšķirībā no plavām, disonansē starp iegūstamo kompensāciju par pasaudzētu mežu (45 eiro par hektāru) ievērojami atšķiras no teorētiski gūstamās peļņas. "Kā reiz man skaidroja mežsaimnieks, kompensācijai būtu jābūt vismaz 200 eiro apmērā par hektāru, lai tas atbilstu tam, cik pa gadu normālā saimniecībā uz hektāru pieaug." Vēl pavisam interesanti, ja tā var izteikties, ir tas, ka šobrīd noslēdzies piecu gadu periods, un vismaz Jānim pagājušā gada pavasarā Lauku atbalsta dienests nav varējis īsti atbildēt, vai turpmāk subsīdijas par pasaudzētu mežu maz būs...

No otras puses, vērtējot valsts dienestus un kontroli kopumā, neesot arī tā, ka tā ir ārkārtīgi stingra un meža saimniekiem būtu bijušas kādas problēmas. Savu darbošanos mežā Jānis ironiski dēvē arī par vingrošanu, jo, lai sagādātu vien jau pieminēto malku, ir gana fiziski jānopūlas. Sava daļa vainas tajā "jāuzņemas" stāvajiem upes krasīiem. "Bet, jā. Īpašumā ir arī priedes, kurām ciršanas vecums tā kā būtu pienācis. Teorētiski tās būtu jācērt un vietā jāstāda atkal jaunas. Mums tas gan nav kritiski, jo varam bez tā šobrīd iztikt, bet kopumā, ja tomēr arī vēlētos kokus pārvērst naudā, tā būtu problēma. Šobrīd atliek paļauties uz to, ka varbūt kādreiz nākotnē mums tur staigās tūristi un būs viņiem skatāmi lieli koki... Varbūt," problēmas būtibū, ar kuru saskaras ne viens vien meža īpašnieks, kam gadījies būt daļai no kādas aizsargājamas teritorijas, skaidro Jānis.

Linda: "Cilvēki saka, ka ir aizbraukuši [no Latvijas], jo viņiem ir svarīgi dzīvot komfortā. Bet es saku: šis ir mans komforts – tas, ka varu aiziet plavā no plūkt un vakarā izdzert pēlašķu tēju, nevis visu dienu strādāt, lai pēc tam pirkstu tēju glītā, dizainera veidotā un plastmasā ietītā iepakojumā."

Lai redz, kā lietas rodas

Vaicāti par nākotnes iecerēm, kas saistītas ar īpašumu, Jānis uzsvēr, ka tās ir vēl pavisam absīktas. Te varētu būt dzives vieta, Linda keramikas darbnīca, iespējams, un, ja kādam tas interesētu, – arī kāda tūristiem pieejama dabas taka, kas gan noteikti nebūtu pamatnodarbošanās. Tāpat varētu būtu kāda kartupeļu vaga, savas vistas, varbūt kādu dobumu pielāgotu bitēm u.tml. Lindai gan ir skaidra motivācija, kāpēc viņa vēlētos šos it kā teorētiskos plānus kādreiz pārvērst īstenībā. "Man ir svarīgi, lai vietā, kurā dzīvoju, būtu apkārt šis zaļās plavas, nevis nebeidzams rapšu lauks, kas viscaur apliepts ar ķimiju. Nākotnes vizija – nesabojāta vieta, kur dzīvot, jo

reizēm tiešām žēl noskatīties uz tām ir kā lauku mājām, kur apkārt ir tikai apstrādāti lauki un tev nav pat tik daudz vietas, lai to savu bioloģisko kāpostu izaudzētu." Tāpēc Linda cer, ka kādreiz šis jautājums būs vairāk sakārtots arī no likumdošanas viedokļa. "Parakstījos par to, lai tiktu noteikts minimālais attālums, cik tālu no mājām šāds intensīvi indēts laiks drīkst atrasties." Jānis gan ironizē, ka tādā gadījumā maz vai atradīsies vieta, kur rapšus sēt. Savukārt Linda redz risinājumu, ja lauku apstrāde ar dažādām ķīmikālijām tikt kopumā vairāk ierobežota. Cik nav dzirdēts par noindētām bitēm, un arī mednieki stāsta, kā stīriņas mokās mīrst, saēdušās šo ķīmīzēto rapsi! Paši gan atzīst, ka vairāk par šīm lietām aizdomājušies tieši pēc tam, kad parādījušies bērni (gimenē aug divi puiķi) un sapratuši, cik svarīgi tomēr jaunajai paaudzei parādīt, kā īsti lietas rodas. "Nu, piemēram, ka medus nav tikai burķas, piens – pakās, ka, iebakstot zemē kartupeli, izaugi jauni kartupeļi u.tml. Lai būtu kaut vai tās minimālās zināšanas, kas, nedod dievs, kādas superkrīzes situācijā tomēr palīdzētu izdzivot. Un mūsu īpašums tādā ziņā ir gana bagāts – sēnes, rieksti, turpat upe, kur makšķerēt, un šovasar plavās bija tik daudz spradzeni, ka tās fiziski nebija iespējams nolasīt," uzskaita Jānis. Savukārt Linda piebilst, ka zeme jebkurā gadījumā ir vērtība un arī viens no iemesliem, kāpēc viņas ģimene pamest Latviju pat nav apsvērusi. "Cilvēki saka, ka ir aizbraukuši, jo viņiem ir svarīgi dzīvot komfortā. Bet es saku: šis ir mans komforts – tas, ka varu aiziet plavā no plūkt un vakarā izdzert pēlašķu tēju, nevis visu dienu strādāt, lai pēc tam pirkstu tēju glītā, dizainera veidotā un plastmasā ietītā iepakojumā." Jānis domu turpina ar jociņu par ieze-

mieti, kurš sēž jūras malā un ēd banānu. Garāmgājēji dod padomu: salasi banānu, pārdod, atkal salasi un atkal pārdod. Un? "Strādā, lai beigās varētu sēdēt jūras malā un ēst banānu..."

Izglītot un aizstāvēt

Un tomēr, uzsvēr Priednieki: "Ja nav ko ēst, diez vai cilvēks domās par zaļo dzīvošanu – viņam būs vienalga, vai tā ir bioloģiski audzēta pārtika, kādā iepakojumā un – vai tas koks maz jāaizsargā..." Tieši tādēļ par to jādomā valstiskā līmeni – lai, pirmkārt, būtu nodrošinātas sabiedrības pamatvajadzības. Jo, ja, piemēram, ārstiem nebūs atbilstoša atalgojuma ar visām no tā izrietošajām sekām, diez vai atbalstu gūs kādas sugas izpētes projekti, kam arī aizceļo budžeta nauda. Otrkārt, uzskata Jānis, būtu jāpacinās par lielākiem vai vismaz vienlīdzīgiem Eiropas maksājumiem, lai nav tā, ka biotopu, ja tas gadījies tavā privātīpašumā, tu sargā tikai entuziasma vārdā un tāpēc, ka patīk. Viņš vēlreiz atgādina – šobrīd saimniekošana videi draudzīgi neskāda ziņā nav ekonomiski izdevīga. Un, treškārt, bet ne mazāk svarīgi – sabiedrības izglītošana. Reizēm virtuālajā vidē varot uziet dažādus brīnumus. "Vēl nesen kaut kur redzēju, ka tiek reklamētas kādas nu tur sveces, kas sadegot nerada CO₂..." kā vienu no absurdas nezināšanas piemēriem min Jānis. Savukārt Lindai savi novērojumi ir virtuālā dārzkopju forumā. "Nofotografēts zirneklis, un pirmsāk jautājums: "Kas tas tāds, un kā man no viņa tikt valā?" – rozes apēdišot. Tur pat lieki skaidrot, ka zirnekļi vispār ir gaļēdāji! Un tad šķiet, vai maz cilvēkam tā vajag to dārziņu, ja visu laiku tik domā par to, kā nobēdēt, noindēt, kā tikt valā?..." ~~~~~

LIENA TRĒDE

Viena biedrība – vairāk nekā 14 000 hektāri parka

►1. lpp.

– Vēl pirms gadiem trim, četriem, kad tika izstrādāts «Abavas senlejas dabas aizsardzības plāns», diskusijas par to, vai maz te ko vajag sargāt, tomēr bija visai skarbās. Vai tās ir aktuālas vēl aizvien?

– Šķiet, ka tomēr norimūšas un ir arī savs rezultāts. Cilvēki diskutējot saprata, piemēram, to, ka savus krūmus var nocirst paši, plavas noplaut – paši, nevis gaidīt, kad kāds cits to paveic. Tāpat vienā brīdi valdīja iedomā, ka, dzīvojot, saimniekojot dabas parkā, privātīpašnieks vispār neko nedrīkst darīt! Protams, ka ierobežumi ir, bet patiesībā ir arī daudz kā atlauta un ir plašas iespējas, kā savu īpašumu sakopt. Starp citu, braucot šajā bezlapu periodā, ir sajūta, ka saimnieki to tiešām arī cenšas darīt. Varbūt arī

saprata, ka par to labāk maksā – piemēram, par bioloģiski vērtīgiem zālieniem, bet, iespējams, vienkārši viss ar laiku mainās. Taču kas to lai zina, kā būs līdz 2028. gadam, kas ir aktuāla aizsardzības plāna darbības termiņš...

Pie vērtībām pierod

Tieši šobrīd nosledzas arī kārtējais projekts, kur veikts ieguldījums dabas parka infrastruktūrā. Protī, ir izveidotas jaunas norādes un stendi, apsekojas un sakoptas tākas.

– Kopumā gan gribētos varbūt labāku pieejamību, jo Abavas senleja ir tāds interesants reljefs – kalni un lejas, un gribētos vairāk ērtu pakāpienu, kā daudzviet tiešām pietrūkst. Vēl jau arī tas, ka cilvēki arvien biežāk vēlas doties dabā, piemēram, stumjot bērnu ratiņus. Tomēr tam piemērotu tāku mums praktiski nav.

– Ja varētu pasapņot un finanses nebūtu šķērslis – kas vēl būtu tas, ko Abavas senleja gribētos redzēt?

– Tas noteikti būtu Abavas senlejas vides izglītības centrs – vieta, kur atbrault cilvēkiem un iepazīstēs arī ar dabas parka vēsturi un vērtībām, ko tas glāb vienuviet. Tas tādēļ, kas cilvēki reizēm mēdz būt pārlieku steidzīgi vai arī, ejot dabā, viņiem nevieta pietrūkst informācijas, kur un ko var redzēt. Jā, laikam tas būtu mans sapnis! Bet, starp citu, tas ierakstīs arī dabas aizsardzības plānā; tik kādam jāuzņemas to realizēt...

– **Biedrība kopumā darbojas jau 16 gadus. Kā šķiet, vai cilvēki, sabiedrība kopumā, vairāk sākusi saprast, kāpēc daba jāsaudzē?**

– Jau minēju – uzlabojami tiešām ir novērojami. Tajā pašā laikā mani satrauc tendence – šaura skatījums uz lietām. Nu, piemēram,

Biedrība «Abavas ielejas attīstības centrs»

Reģistrēta 2003. gada 5. februārī, un tā sākotnēji bija pazīstama kā sabiedriskā organizācija ARDIC (saīsinājums no angļu valodas Abava Rural Development and Information Centre). Tās tapšanas iniciatori bija Niderlandes Overjiseles province un Latvijas Dabas fonds, bet dibinātājas bija lielākās dabas parkā esošās pašvaldības – Kandava, Sabile, Ķibuli un Renda.

Lielākie projekti: uzcelta biroja ēka, realizēti mitrāju apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumi, realizēti projekti «Abavas ielejas pašvaldību un NVO kapacitātes stiprināšana» Eiropas sociālā fonda pasākumu ieviešanai, Dabas parka «Abavas senleja» tūrisma attīstības plāns, Dabas lieguma «Čužu purvs» dabas aizsardzības plāna ieviešana, Vides izglītība Abavas senleja, apsaimniekota dabas taka Čužu purva teritorijā, izgatavoti un izvietoti informācijas stendi par dabas parku «Abavas senleja», atjaunota skatu platība Greiļu kalnā u.c.

ni mežā. Ieej mežā kaut kur citviet Eiropā, un tu viņus nedzirdi, jo to tur nav! Nu varbūt gribētos, lai cilvēki skatītos nedaudz globālāk – ka tā nesabojātā vide, tūrisks ūdens, daba tiešām IR vērtība. ~~~~~

LIENA TRĒDE

“Zalī” dzīvot atmaksājas

“Kāds dzīvos pēc mums, un kāpēc mums aiz sevis pasauli atstāt netīru?” saka jaunelgavietē Kristīne Kalēja. Viņa cilvēkiem māca, kā lietām dot otru dzīvi, un viens no viņas izlolotajiem sapņiem ir apģērbu **zīmols “pARTapis”** – oriģināli autordarbi, kas top no valkāta apģērba. Kristīne uzskata: “zaļā” domāšana atmaksājas, jo cilvēkam klūst vieglāk dzīvot.

Kristīne Kalēja stāsta, ka doma par “zaļu” dzīvošanu viņai patikusi allaž, un jau krietni sen interesējis, kā lietām dot otro iespēju dzīvot. Pirms apmēram pieciem gadiem viņa sākusi apmeklēt dažadas “zero waste” jeb bezatkritumu saimniekošanas nodarbibas, taču īsti šai kustībai pievērsusies, kad nodibināta biedrība «RADU Jaunjelgavā». Jaunjelgava ir Kristīnes dzīmtā pilsēta, tur aizvien dzīvo viņas vecāki, un biedrība dibināta ar domu, lai veidotu kaut ko jaunu un skandinātu Jaunjelgavas vārdu Latvijā. Biedrības vajadzībām iegūtas telpas un zemes gabals Jaunjelgavā, kurā iekārtots tirdzniecības laukums, un jau trešo gadu ik mēnesi tur notiek RADU tirdzniecības pasākumi.

Biedrība drīz svinēs trīs gadu jubileju, un šajā laikā Jaunjelgavā noorganizēti daudzi interesanti pasākumi. 2018. gadā biedrība «RADU Jaunjelgavā» iestenoja projektu, organizējot zaļajām darbnīcas RADU mājā. Gada laikā te apmācīja 500 cilvēku – notika desmit dažadas darbnīcas un arī pasākumi tirdzniecības laukumā, brīvā dabā. Bija gan praktiska darbošanās, gan visi kopā skatījās arī filmas par vidi un zaļu dzīvesveidu.

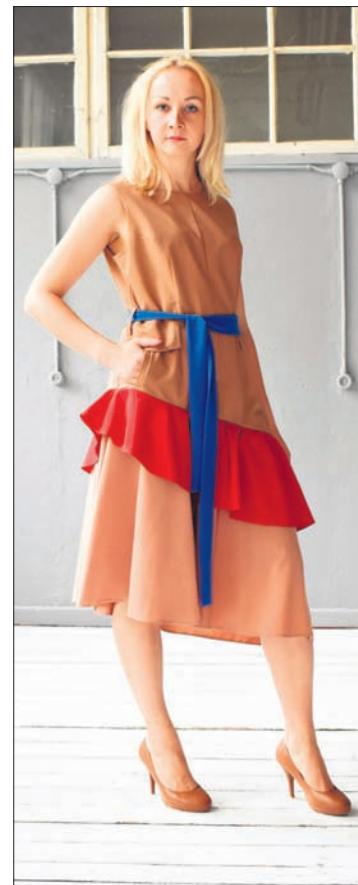
Kristīne stāsta, ka cilvēki darbnīcās no stikla pudelēm gatavoja svečturus, arī no auto un velo detaļām tapa svečturi, pakaramie un dažadas viru rokām darinātas lietas. Tāpat pielietojums tika atrasts vinila platēm, plastmasas pudelēm, tekstila izstrādājumiem. “Vācām lietas, ko cilvēki izmet, un rādījām un stāstījām, kā tās var izmantot otrreiz,” skaidro Kristīne.

Visās mājās nesadzird

Vai cilvēkus interesē “zaļās” saimniekošanas ideja? “Šī projekta dēļ uzzināju, ka ir mājsaimniecības, kurās gan šķiro atkritumus, gan censās tos nevairo, taču neteikšu, ka saņēmu diktiskālu sajūsmas saucienu un visās mājās mani diktī sadzirdeja,” atzīst viņa.

“Man šķiet, vēl jāklauvē un jāklauvē! Protams, vienkāršāk ir to nedarīt, jo mums ir ērti paņemt maiņu lielveikalā, nopirkot produktu iepakojumā. Jāpieliek liepas pūles, lai izskaustu atkritumu nešanu uz mājām, un vispirms jāapzinās, ka vajag iepirkties atbildīgi, nevairojot atkritumus.” Kristīne ievērojusi, ka rīdzinieki šajā jomā ir atbildīgāki, jo ne katrā mazpilsētā, piemēram, ir iespēja kaut vai šķirot atkritumus.

Zaļajās darbnīcās piedalījās

Zīmols „pARTapis” apģērbs ir oriģināls, un otram tādu neieraudzīsiet

“Radu” mājā Jaunjelgavā, kur saimnieko Kristīne Kalēja, vecās lietas atkal pārtop jaunās

ginālus autordarbus bez atkārtojuma – katrs tērps ir tikai vienā eksemplārā. Kristīne pati ir gan dizainere, gan šuvēja un pati savus darinājumus arī pārdomod. Ne tikai “facebook” lapā, arī savā darbnīcā Rīgā, un pavisam nesen “pARTapis” zīmola tēriji nopērkami arī veikalā «Zile» Rīgā, Avotu ielā 25. Šī veikala īpašniece Aiva Zile arī nodarbojas ar ilgtspējīgas modes radīšanu, un viņas nolēmušas sādarboties.

Stāsts par brīvību

Kristīne atzīst: ir cilvēku kategorija, kuri nekad neizvēlēsies šādus tērus, tāpat kā citi nekad nepirkis brendu apģērbu. „pARTapis” tēriji patik galvenokārt tiem, kuri atbalsta zaļo dzīvesveidu un kuriem svarīga tēra oriģinalitāte.

“Tas reizē ir stāsts par iekšējo brīvību,” uzskata Kristīne. “Ilgus gadus arī man pašai tās pietrūcis, jo neesmu dzimusīs brīvā valstī. Manas pircējas lielākoties ir mana vēcuma sievietes un vecākas, tātad ap gadiem 40, bet ir arī jaunākas, kas atrod kaut ko īpašu, savai būtībai piemērotu. Par šo brīvību man ir kāds stāsts. Reiz kāda kliente nopirkta svārkus, manā izpratnē, ļoti vienkāršus – ar volānu apakšu un sānā. Pēc laika viņa gribēja košāku sarafānu un atzinās: “Mēnesi nevarēju tos svārkus uzvilk!” Vēl pēc laika viņa nopirkta drosmīgu kleitu, un staltu stāju to Valkājā, apmēram tā: “Jā, es varu to atlauties, esmu skaista un oriģināla sieviete!” Latvijā ir grūti pārvaret to, ka cilvēki zīpkārīgi skatās, bet jāapzinās: tā ir tikai zīpkāre, un patiesībā nevienam nerūp, kā tu izskaties. Mani priece, kad šīs cilvēkās iekšējās robežas krīt.”

Kad jautāju, vai Kristīnei ir kāds ļoti mīļš darbs, viņa saka: “Katrs ir mīļš, jo ielieku tērpā visu dvēseli. Taču ļoti mīli man ir divi džemperi, kurus darināju savam dēlam Eduardam un brāļa dēlam Kārlim. Džemperi tapa no mana tēva svītera, un mazdēliem tika it kā gabalinš no opja vīrišķības, spēka. Puišiem patīk, un viņi Valkā.”

Kopš jūlijā Kristīne rīko arī pašas darināto tērpu modes ska-

Kristīne Kalēja uzskata: lai pārliecīnātu cilvēkus dzīvot “zaļi”, pie daudzām durvīm vēl jāklauvē. Foto kopā ar dēlu Eduardu

tes, kuras vada dēls Eduards. Un dara to, tēries no vectēva mantotajā džemperi. Pirmā modes skate šovasar notika Jaunjelgavas svētkos, tās bijušas arī Dobele, Lielvārde un Sproģos, Neretas novadā. Bet 23. novembrī modes skate notiks arī modes un izklaides centrā «Riga Plaza». “Braucam, kur mūs aicina, arī nākamajam gadam jau pieteiktas vairākas skates. Modes lomā tajās var iejusties ikvieša sieviete,” piebilst viņa.

Zaļi un viegli

Cik “zaļi” dzīvo pašas Kristīnes ģimene? “Neesam bez grēka, bet censāmies,” saka viņa. “Uz veikalhu eju ar saviem iepirkuma maiņiem, bet diemžel neesmu ti-kusi līdz beziepakojuveikaliem. Aizņemtības dēļ, bet zinu, ka tas nav attaisnojums. Mītsmājas visi atkritumus šķirojam, bioloģiskos vedam uz komposta kaudzi laukos, bet daudz kas nokļūst darbnīcā, lai pārtaptu.”

Kristīne uzskata: zaļā domāšana

atmaksājas, jo klūst vieglāk dzīvot. “Jo tev vairāk nevajag tik daudz lietu. Daudz ko var salabot, lai kalpotu ilgāk. Cilvēki daudz strādā, jo viņiem visu laiku gribas nopirkīt ko jaunu – modernu apģērbu, jaunāko gadžetu, televizoru vai mašīnu. Bet vai to tiešām vajag?” viņa vaicā. “Saimniekojot un domājot “zaļi”, savā mazajā pasaulē varam dot pienesumu lielajai pasaulei. Ja to duri tu un vēl kāds līdzās – tas jau ir daudz. Kāds dzīvos pēc mums, un kāpēc mums aiz sevis pasauli atstāt netīru?”

Starp citu, nākamā Kristīnes vadītā meistarklase 1. decembrī notiks Rīgā. Tur katrai būs iespēja darināt sev tērpu no lietotām drēbēm vai pārtaisīt apģērbu, kas vairs neder. “Tas būs laiks, ko atvēlēsi sev kā sieviete,” nosaka darbnīcās vadītāja.

ELITA BROVACKA

Foto no “Staburaga” un Kristīnes Kalējas arbīva

Tekstila šķirošana pēc pieciem gadiem būs obligāta

Tekstila konteineri ir sarkanā krāsā – atšķirīgi no pārējiem šķiroto atkritumu konteineriem

Jau pagājušā gada maijā Eiropas institūcijas grozīja tā saukto Atkritumu direktīvu un noteica, ka līdz 2025. gada 1. janvārim jāuzsāk tekstilmateriālu šķirošana un dalīt savākšana. Viena no pirmajiem Latvijā šo darbu uzsāka SIA «Eco Baltia vide», kas šī gada augustā un septembrī Rīgā un Pierīgā izvietoja pirmos 20 konteinerus tekstila – apģērba, virsdrēbju, gultasveļas, segu, somu, apavu, jostu – šķirošanai. Par to, kā norisinās tekstila savākšana un kur to tālāk izmanto, runājām ar SIA «Eco Baltia vide» valdes priekšsēdētāju **Jāni Aizbaltu**.

Tekstili vāc testa režīmā

– Tikko bijāt atklājuši riepu pārstrādes rūpniču. Kāpēc izlēmāt nodarboties arī ar tekstila šķirošanu un savākšanu?

– Eiropas Savienības direktīva (Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2018/851, pieņemta 2018. gada 30. maijā, ar kuru grozīta Direktīva 2008/98 – par atkritumiem. – Red.) paredz, ka no 2025. gada dalībvalstīm būs jānodrošina tādu materiālu, kas piesārņo dabu, dalīta savākšana, un tai skaitā tika minēts arī tekstils. Un vēl šī tekstila šķirošana ir svarīga tāpēc, ka tas rada lielas problēmas atkritumu šķirošanas ražotnēs – tekstils ietinas iekārtās, un, lai tās iztīritu, iekārtas ir jāaptur, un līdz ar to rodas dīkstāve. Tad nu mēs izlēmām testa režīmā ieviest tekstila dalito vākšanu ātrāk nekā 2025. gadā, lai redzētu, kādi ir šis darbibas rezultāti. Esam arī sākuši sadarbību ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) par to, lai tekstila dalīta vākšana un šķirošana tiktu noteikta par obligātu vēl ātrākā termiņā.

– Vai ir vērtēts, cik lielu apjomu kopējā sadzīves atkritumu daudzumā veido atkritumi, kurus apzīmējam vienā vārdā “tekstils”?

– Mums nav aprēķinu pēc kubatūras, bet gan VARAM, gan mēs paši esam vērtējuši, ka aptuveni 4–6% no visiem mājsaimniecību atkritumiem ir šie tekstila atkritu-

Tekstila izstrādājumu šķirošanas konteineros var ievietot:

- * apavus;
- * apģērbus;
- * aizkarus;
- * gultas veļu utt.

Nedrīkst izmest

tekstila izstrādājumus:

- * kas izmantoti tīrišanas darbos;
- * kas bijuši saskarsmē ar ķimiskajām vielām (piemēram, autoservisu darbos, būvniecībā) vai ir slapji;
- * ļoti netīru, neizmazgātu apģērbu, lai nesabojātu pārstrādei vai atkārtotai izmantošanai derīgos apģērbus.

Gita Medne tekstila izstrādājumus sašķiro maisos un konteineros pēc veidiem un pielietojuma

ka šie 20 konteineri pildās ļoti labi – sākotnēji bijām noteikuši, ka konteinerus tukšosim reizi nedēļā, taču atsevišķi konteineri jātukšo daudz biežāk, un tas arī lauj noteikt, kur vislabāk tos izvietot. Esam secinājuši, ka vislabākā vieta tiem ir pie veikalim, lieliem tirdzniecības centriem un vietās, kur ir lielas autostāvvietas, liela cilvēku plūsma. Mēs salīdzinājām, cik aktīvi iedzīvotāji šo tekstili šķiro pie tirdzniecības centriem un daudzdzīvokļu māju pagalmos, un secinājām – lai arī cilvēkam daudz ērtāk būtu apģērbu izmest konteinerā pie mājas, viņi daudz labprātāk to visu ved uz konteineriem, kas novietoti pie tirdzniecības centriem, tāpēc šajā ziņā arī darbibu paplašināsim.

– Esat iecerējuši konteineru daudzumu palielināt?

– Šobrīd ir pieteikušās vairākas pašvaldības – Olaine, Sigulda, Mālpils, kā arī mūs ir uzrunājis Ziemeļvidzemes sadzīves atkritumu apsaimniekotājs «ZAAO», kas gribētu šādus konteinerus izvietot savas apkalpes zonas pilsētās. Un vēl arī veikalui tīkls «RIMI» ir izteicis šādu vēlmi, lai arī pie citiem lielākajiem veikalim būtu šādi konteineri. Šobrīd pie «RIMI» veikalim Rīgā iespējams izmantot sešus konteinerus apģērbam. Visus konteinerus var redzēt kartē [zalais-punkts.lv](#).

– Tukumā šobrīd, kā nopro-

Pieprasījums liels

– Kāda ir jūsu pieredze – vai iedzīvotāji izmanto šos konteinerus?

– Mūsu reālā pieredze ir tāda,

Eiropas Komisija līdz 2021. gadam rosina izņemt no veikalu plaukiem šādus priekšmetus:

- * vienreizlietojamos galda piederumus (dakšas, naži, karotes, irbuliši);
- * vienreizlietojamos plastmasas šķīvus;
- * plastmasas salmiņus;
- * no plastmasas gatavotus vates kociņus;
- * plastmasas balonu kociņus;
- * oksonoārdāmo plastmasu un ēdiena traukus, kā arī putu polistirola dzērienu glāzītes.
- * Līdz 2025. gadam 25% plastmasas pudeļu ražošanā izmantotā materiāla jāiegūst no pārstrādātas plastmasas, bet līdz 2030. gadam šim rādītājam jāpieaug līdz 30%.
- * Līdz 2029. gadam otreizējai pārstrādei jāsavāc 90% plastmasas pudeļu.

Atkritumu direktīva 2018/851 nosaka:

* Eiropas Savienības dalībvalstīm jāveido dalitas savākšanas sistēmas vismaz papīram, metālam, plastmasai un stiklam, bet līdz 2025. gada 1. janvārim – tekstilmateriāliem.

* Līdz 2025. gadam atkārtotai izmantošanai sagatavoto un pārstrādāto sadzīves atkritumu apjoms jāpalielina vismaz līdz 55%, līdz 2030. gadam – līdz 60% un līdz 2035. gadam – 65% (pēc masas).

Poligono direktīva 2018/852 nosaka:

* Līdz 2035. gadam sadzīves atkritumu apglabāšana poligonos jāsamazina līdz 10% no šo atkritumu kopapjomā, turklāt poligonos būs aizliegts apglabāt dalīti savāktus atkritumus, ieskaitot bioloģiski noārdāmos.

tams, nav šāda konteinera, lai gan tika solīts?

– Nav, jo bez atlaujas mēs šo konteineru nevaram likt, bet ceram, ka nākotnē, jau pavasarī, tāds būs arī Tukumā, jo tas mums būtu ļoti izdevīgi – tieši Tukumā šobrīd nonāk viss savāktais tekstila materiāls un uz vietas tas tiek sašķirots.

Plāno uzstādīt pārstrādes iekārtas

– Kur jūs visu šo savāktu materiālu tālāk izmantojat?

– Šobrīd Tukumā mēs to visu sašķirojam aptuveni 30 dažādos tekstila veidos, un tad ir trīs varianti tālākai izmantošanai: viena piektdaļa no visa materiāla tiek izmantota dažādu matraču un segu pildījuma ražošanai, tad 40–50% materiāla aiziet otreizējai lietošanai citās valstis, bet atlikušais nonāk «Piejūras» poligona noglabāšanai, jo, ja materiāls ir tik ļoti sairis, ka nav tālāk izmantojams, to var tikai noglabāt.

– Tomēr ne jau visu teksti-

Pielikums sagatavots ar
Latvijas Vides aizsardzības fonda finansiālu atbalstu un
sadarbībā ar biedrību «Abavas ielejas attīstības centrs»